

Model interdyscyplinarnej pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem na przykładzie Centrum Pomocy Dzieciom

Marta Flis-Świeczkowska

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

W Polsce problem krzywdzenia dzieci jest niezmiennie aktualny, jednak brak jest dostatecznych rozwiązań o charakterze systemowym, które umożliwiłyby efektywny rozwój wsparcia dla małych pokrzywdzonych i ich rodzin. Jak wskazuje się w piśmiennictwie, najsukuteczniejszym modelem świadczenia pomocy dzieciom, które doświadczyły krzywdzenia, jest zapewnienie im wsparcia zespołu składającego się ze specjalistów z różnych obszarów – tzw. zespołu interdyscyplinarnego, bowiem żaden pojedynczy profesjonalista ani instytucja państwowa nie są w stanie zareagować właściwie na każde doniesienie o krzywdzeniu dziecka. Model pomocy oparty na pracy interdyscyplinarnej działa w Stanach Zjednoczonych pod nazwą Children’s Advocacy Centers i w państwach europejskich pod nazwą Barnahus.

W niniejszym artykule omówiono model interdyscyplinarnej pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem na podstawie ustanowionych przez sieć PROMISE standardów modelu Barnahus, który następnie zostanie odniesiony do funkcjonowania polskich Centrów Pomocy Dzieciom (CPD) na przykładzie Gdańska. Wskazane zostaną dostrzeżone trudności w funkcjonowaniu CPD w aktualnej rzeczywistości, z uwagi na brak w Polsce państwowego systemu ochrony dzieci, oraz korzyści, jakie wynikają z pracy w modelu interdyscyplinarnej pomocy dzieciom, które doświadczyły przestępstwa, w ramach jednej placówki.

SŁOWA KLUCZOWE:

MAŁOLETNI POKRZYWDZONY, PRACA INTERDYSCYPLINARNA, BARNAHUS, CENTRUM POMOCY DZIECIOM

Jak wynika z danych udostępnionych Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę (FDDS) przez Ministerstwo Sprawiedliwości, w 2020 r. ponad 42 000 dzieci zostało pokrzywdzonych przestępstwem. W ubiegłym roku policja, jako jedna z instytucji uprawnionych do realizowania procedury Niebieskiej Karty, wszczęła prawie 11 000 postępowań, w których małoletni zostali uznani za osoby narażone na przemoc w rodzinie (Policja, 2023). Podobne dane ilościowe można również odnaleźć w raporcie pt. *Dzieci się liczą 2022 – raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, który został sporządzony przez FDDS (Katana i Maślowska, 2022). Dane te są przytłaczające, jednak trzeba mieć świadomość, że skala krzywdzenia dzieci przedstawiona w statystykach stanowi tylko wycinek rzeczywistości, gdyż ujęte są w nich wyłącznie te formy krzywdzenia dzieci, które wypełniły znamiona przestępstwa (stanowią przestępstwo) oraz zostały ujawnione, czyli zgłoszone organom ścigania. Szczególnie trudne do zdiagnozowania są przypadki krzywdzenia dzieci przez rodziców lub opiekunów, bowiem dzieci częstokroć nikomu nie mówią o sytuacji, z jaką się stykają w domu, bądź sytuacje te dotyczą najmłodszych dzieci – poniżej 3 r.ż., które niejednokrotnie nie mają regularnego kontaktu z żadną instytucją ani placówką oświatową.

Jak pokazują natomiast badania społeczne przeprowadzone wśród zarówno dzieci, jak i dorosłych (badania retrospektywne dotyczące ich własnych doświadczeń z dzieciństwa lub badania związane ze stosowaniem przemocy przez rodziców wobec swoich dzieci), skala problemu, szczególnie w zakresie stosowania przemocy wobec dzieci, jest zdecydowanie większa (por. m.in. Miedzik, 2014; Miedzik i Godlewska-Szurkova, 2014; Włodarczyk i in., 2018).

Mimo stale utrzymującej się skali krzywdzenia dzieci na tak wysokim poziomie i podejmowanych przez różne instytucje działań lobbingowych w Polsce wciąż nie został ustanowiony państwowy system przeciwdziałania przemocy wobec dzieci lub ich krzywdzeniu. Tym samym nie zostały utworzone w ramach działalności instytucji państwowych wyspecjalizowane placówki, które wspierałyby dzieci w tego rodzaju sytuacjach.

Pomocą dzieciom krzywdzonym w Polsce zajmują się przede wszystkim, w sposób doraźny, placówki, takie jak miejskie ośrodki pomocy rodzinie, miejskie ośrodki pomocy społecznej, ośrodki interwencji kryzysowej czy poradnie pedagogiczno-psychologiczne. Instytucji tych, z uwagi na inny zakres świadczonej pomocy i zadań wynikających z przepisów regulujących ich działalność, nie sposób jednak określić placówkami nakierowanymi na pomoc dzieciom doświadczającym krzywdzenia, a przynajmniej zakres świadczonej pomocy nie pozwala uznać tych instytucjonalnych form wsparcia za odpowiadające na potrzeby tej grupy pokrzywdzonych.

Wyłącznie w kilku miastach w Polsce¹ funkcjonują natomiast placówki specjalistyczne – Centra Pomocy Dzieciom (CPD), które jednak są prowadzone przez organizacje pozarządowe, w tym przez FDDS.

W związku z tym w wielu miejscach naszego kraju dzieci nie mają możliwości uzyskania adekwatnej pomocy w przypadku doświadczania krzywdzenia. Konsekwencją tego stanu rzeczy, w sytuacji gdy małoletni doświadczą krzywdzenia, jest niejednokrotnie poszukiwanie przez opiekunów prawnych pokrzywdzonych wsparcia równocześnie w wielu miejscach. Co więcej, nie należą do rzadkości sytuacje, w których opiekunowie pokrzywdzonych nie informują o tym osób starających się im pomóc. Skutkuje to tym, że często – choćby pracownicy danego podmiotu działali w pełni profesjonalnie i z pełnym zaangażowaniem – otrzymana pomoc okazuje się nieskuteczna lub te same czynności, nie wyłączając tych z udziałem dzieci, są powielane. Tego rodzaju sytuacje mogą skutkować wtórną wiktyimizacją pokrzywdzonych (szereżej: zob. Newgent i in., 2002).

W piśmiennictwie wskazuje się, że najskuteczniejszym modelem świadczenia pomocy dzieciom, które doświadczyły krzywdzenia, jest zapewnienie im wsparcia zespołu składającego się ze specjalistów z różnych obszarów – tzw. zespołu interdyscyplinarnego (por. Faller i Henry, 2000; James i Bromfield, 2019; Moran-Ellis i Fielding, 1996; Sidebotham i in., 2016). Praca interdyscyplinarna ma celu połączenie profesjonalnych perspektyw i wiedzy z różnych obszarów życia dziecka i jego rodziny oraz współpracę między instytucjami tak, aby zapewnić szczegółowe, kontekstowe zrozumienie dziecka w jego sytuacji rodzinnej i społecznej (Dixon i in., 2022). Żaden pojedynczy profesjonalista czy pojedyncza instytucja nie jest w stanie zareagować właściwie na każde doniesienie o znęcaniu się nad dzieckiem (Sajkowska, 2008). Dzieci narażone na przemoc są bezbronne i często ich potrzebą jest skorzystanie z wielu usług i pomocy licznych specjalistów, co stwarza ryzyko potencjalnej wtórnej wiktyimizacji (Johansson i in., 2018). Dlatego nie ma wątpliwości, że wspólna praca różnych profesjonalistów wpływa na jej efektywność, bowiem z jednej strony wyłączone zostaje ryzyko zbędnego zamieszania i powielania tych samych czynności przez różne podmioty (Newman i in., 2005), a z drugiej – tylko w ten sposób można uzyskać pełny ogląd sytuacji dziecka, zlokalizować wszelkie

1 Centra Pomocy Dzieciom znajdują się w Białymstoku (Stowarzyszenie Klanza), Gdańsku (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę), Głogowie (Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży SZANSA), Ludźmierzu (Fundacja POWER), Lublinie (Fundacja Sempre a Frente), Sosnowcu (Stowarzyszenie Moc Wsparcia), Starogardzie Gdańskim (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę), Warszawie (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę) i Wrocławiu (Fundacja NON LICET). Co istotne, CPD w Ludźmierzu, Lublinie, Sosnowcu oraz Wrocławiu powstały dopiero w latach 2022–2023.

zagrożenia i zorganizować skoordynowane działanie ukierunkowane na indywidualne potrzeby dziecka.

Na podstawie wyników badań przyjmuje się również, że praca interdyscyplinarna korzystnie wpływa na rozwój zawodowy i osobisty osób współpracujących w takim modelu, chociażby poprzez poszerzenie wiedzy o nowe obszary czy lepsze zrozumienie pracy wykonywanej przez innych kolegów i jej znaczenia (Atkinson i in., 2007). Zwraca się ponadto uwagę na to, że brak znajomości wzajemnych wartości i ról oraz konkurujących ze sobą interesów różnych zawodów może utrudniać efektywną współpracę (Friðriksdóttir i Haugen, 2017). Przyjmuje się także, że wspólne poglądy oraz zintegrowana wiedza i zintegrowane metody pracy zapewniają fundament udanej pracy interdyscyplinarnej (Friðriksdóttir i Haugen, 2017).

Chociaż praca interdyscyplinarna może przynieść istotne korzyści zarówno dzieciom, jak i profesjonalistom, to niesie też za sobą wiele wyzwań, bowiem wymaga zaangażowania i inwestycji od wszystkich współpracujących osób oraz instytucji (Lind Haldorsson, 2017). Poza tym taka współpraca może być skomplikowana i trudna, ponieważ chociaż współpracujące ze sobą osoby i podmioty, które reprezentują, mają zazwyczaj wspólne cele i zadania dotyczące procesu ochrony dzieci, to każda z nich ma własne wytyczne, praktyki i standardy (Dixon i in., 2022), które niekiedy trudno pogodzić i uwspólnić, by podjąć prawdziwą pracę interdyscyplinarną.

W moim przekonaniu o pracy interdyscyplinarnej można myśleć na dwa sposoby. Można wyróżnić interdyscyplinarność wewnętrzną, czyli taką, która polega na tym, że w jednym miejscu zatrudnieni są profesjonaliści z różnych dziedzin, którzy współpracują na rzecz dobra dziecka, oraz zewnętrzną, czyli taką, gdzie profesjonaliści zatrudnieni w różnych placówkach o różnych profilach działają wspólnie i w porozumieniu na rzecz dobra dziecka.

Wydaje się, że dobrze skoordynowany system pomocy powinien być oparty na obu rodzajach interdyscyplinarności. Z jednej strony na placówkach, które specjalizują się w zakresie udzielania pomocy dzieciom, które doświadczyły przestępstwa, oraz pracują interdyscyplinarnie (interdyscyplinarność wewnętrzną). Z drugiej zaś strony, jako że placówki te nie stanowią obecnie części systemu państwowego w Polsce, współpraca interdyscyplinarna powinna mieć również miejsce na zewnątrz, czyli między ośrodkami świadczącymi celowe wsparcie a innymi podmiotami państwowymi, samorządowymi lub niepublicznymi, które również zajmują się pomocą rodzinie i dziecku, jednak działają zasadniczo w innym obszarze.

Children's Advocacy Center i Barnahus

Bazując na podejściu interdyscyplinarnym, w Stanach Zjednoczonych (Huntsville w Alabamie), w 1985 r. powstało *Children's Advocacy Center* (CAC). Było to pierwsze miejsce, którego nadrzędnym celem było udzielenie dzieciom, które doświadczyły przestępstwa, skutecznej ochrony podczas czynności przesłuchania. Głównym przyczynkiem do stworzenia modelu były liczne sytuacje wskazujące na to, że dzieci, które doświadczyły przestępstwa, musiały z jednej strony opowiadać kilkakrotnie przedstawicielom różnych instytucji, czego doświadczyły, a z drugiej – pytania, które zostały im zadane w związku z wydarzeniem, nie zawsze przybierały odpowiednią formę, a zdarzało się, że były krzywdzące. Z uwagi na bardzo dobre wyniki świadczonej w ramach modelu pomocy ośrodki szybko rozprzestrzeniły się na całe Stany Zjednoczone i zostały zrzeszone w organizacji *National Children's Alliance*. Obecnie zrzesza ona 939 centrów, które pracują według ujednoczonego, wypracowanego przez lata działania modelu².

Pierwszym ośrodkiem tego rodzaju, który powstał w Europie, był ośrodek w Islandii. Został założony w 1998 r. pod nazwą *Barnahus*, czyli dosłownie „dom dziecka”. Islandzki *Barnahus* w swoich założeniach opierał się na standardach wypracowanych w Stanach Zjednoczonych, z tą różnicą, że *Barnahus* jest elementem łączącym system wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dziecku i system pomocy społecznej, zaś CAC są w większości niezależnymi placówkami, których głównym zadaniem jest przygotowanie i wspieranie dziecka podczas czynności podejmowanych w postępowaniu przygotowawczym i w sądzie. Następnie kolejne takie placówki zaczęły powstawać w innych państwach skandynawskich: Szwecji (2005 r.), Norwegii (2007), Danii (2013) oraz Finlandii (2014), stając się integralną częścią usług świadczonych mieszkańcom tych państw (Johansson i in., 2017). Wprowadzenie modelu *Barnahus* można postrzegać jako wynik długiego procesu zmiany kulturowej w uznaniu przemocy oraz wykorzystywania seksualnego dzieci za zjawisko realne i powszechne (zob. m.in. Gudbrandsson, 2010).

Śladem państw skandynawskich wiele innych krajów europejskich wprowadziło placówki bazujące na modelu *Barnahus* lub na porównywalnych modelach albo jest w trakcie ich wprowadzania. Jako przykład można wskazać m.in. Albanię, Anglię, Bułgarię, Chorwację, Cypr, Estonię, Hiszpanię, Holandię, Łotwę, Maltę, Niemcy, Węgry, Portugalię czy Rumunię. W 2022 r. pierwszy *Barnahus* utworzono również w stolicy Słowenii Lubljanie.

2 Więcej: nationalchildrensalliance.org.

W Polsce pierwszą placówkę bazującą na modelu Barnahus pod nazwą Centrum Pomocy Dzieciom utworzyła w 2004 r. w Warszawie FDDS, działająca wówczas pod nazwą Fundacja Dzieci Niczyje. Następnie FDDS otworzyła dwie kolejne placówki – w Starogardzie Gdańskim (2017 r.) i Gdańsku (2019 r.), a także koordynowała powstawanie CPD w Białymstoku, Głogowie, Lublinie, Ludźmierzu, Sosnowcu i Wrocławiu.

Standardy, zgodnie z którymi działają Barnahusy, wyznaczają zakres oferty i zasad pracy placówki pomocowej dla dzieci pokrzywdzonych przestępstwem. Umożliwiają realizację tego samego modelu ochrony dziecka w różnych państwach, w różnorodnych kontekstach społecznych i prawnych. Placówki działające zgodnie z modelem Barnahus próbują zaspokoić potrzeby dzieci będących ofiarami poprzez oferowanie wielu usług w jednym, przyjaznym dzieciom miejscu (Andersen, 2022).

W ogólności model Barnahus można opisać jako model pracy interdyscyplinarnej zapewniającej współpracę pomiędzy różnymi instytucjami (wymiaru sprawiedliwości, socjalnymi czy medycznymi), które współdziałają w jednym przyjaznym miejscu i oferują kompleksowe wsparcie dla dziecka i jego rodziny. Jak słusznie wskazuje się w piśmiennictwie, „istotą modelu Barnahus jest założenie, że ujawnienie dziecka ma kluczowe znaczenie zarówno w rozpoznawaniu, jak i badaniu przypadków wykorzystywania dzieci oraz dla celów śledztwa, ochrony i terapii” (Lind Haldorsson, 2017).

Organizacja i działalność Barnahusów różni się w poszczególnych krajach³, a nawet w obrębie danego kraju. Co jednak ważne, wszystkie oparte są na tej samej idei i modelu, dlatego też podstawowe działania świadczone przez placówki są w zdecydowanej większości takie same. Istotne pozostaje bowiem, że z założenia model Barnahus nie ma być sztywnym modelem, lecz ma dostosowywać się do potrzeb dzieci, które doświadczyły krzywdzenia, i tym samym adaptować się do odmiennych systemów prawnych, struktur społecznych, tradycji kulturowych i praktyk zawodowych w różnych krajach (Lind Haldorsson, 2017).

Między poszczególnymi Barnahusami można wskazać liczne różnice w organizacji ich działalności. Przykładowo w Norwegii czy Słowenii Barnahusy są zarządzane przez Ministerstwo Sprawiedliwości, w Islandii – przez Agencję Rządową ds. Ochrony Dzieci, a więc jednostki państwowe, które sprawują nad nimi nadzór i ponoszą odpowiedzialność (zob. Kaldal, 2020), natomiast w Polsce – przez fundacje i stowarzyszenia.

3 Przykładowo w Norwegii działalność ośrodków Barnahus jest zorganizowana wokół dwóch głównych ścieżek – ścieżki postępowania karnego, która dotyczy koordynacji i ułatwiania spraw związanych ze sprawami karnymi, oraz ścieżki następczej, która dotyczy zapewnienia dziecku lub wrażliwej osobie dorosłej kontynuacji obserwacji psychologicznej bądź leczenia psychiatrycznego (Bakketeig i in., 2021).

We wszystkich państwach grupa docelowa jest zasadniczo taka sama – małeletni krzywdzeni fizycznie i seksualnie, różnice można zaś zaobserwować w zakresie wieku przyjmowanych pod opiekę dzieci (zob. Kaldal, 2020; Miklič, 2021).

Zazwyczaj wspólnym mianownikiem jest również możliwość przesłuchiwanie dzieci (przy czym w różnych państwach przesłuchania przeprowadzają różne podmioty, nie zawsze jest to sędzia czy sąd) oraz multidyscyplinarna i wieloinstytucjonalna współpraca (por. Kaldal, 2020).

Nie zmienia to jednak tego, że wszystkim Barnahusom przyświeca ten sam cel, czyli zapewnienie i zabezpieczenie najlepszego interesu dziecka, które uczestniczy w procedurach karnych, poprzez zorganizowanie w jednym miejscu współpracy oraz wykorzystanie potencjału profesjonalistów o różnym wykształceniu i reprezentujących różne instytucje, w celu przeprowadzenia skoordynowanej i optymalnej reakcji na doświadczaną przez dziecko krzywdę.

Skuteczność pomocy udzielanej w CAC i Barnahus została potwierdzona w badaniach (Kaldal i Svedin, 2015) przeprowadzonych m.in. w latach 2001–2003 przez grupę badawczą (Walsh i in., 2008) z Centrum Badań nad Przystępstwami Przeciw Dzieciom na Uniwersytecie w New Hampshire. Badania te wykazały, że otrzymywana przez dzieci pomoc w ramach CAC jest lepsza dla dzieci, bowiem można było zauważyć m.in. większe zaangażowanie policji i prokuratury oraz lepiej skoordynowane działania. Badaniem objęto 1500 dzieci z czterech lokalizacji, z dobrze znanymi i certyfikowanymi CAC oraz z czterech lokalizacji bez odpowiednich placówek.

Do podobnych wniosków doprowadziły badania ewaluacyjne szwedzkich Barnahusów, które zostały przeprowadzone w latach 2005–2013 przez pracowników w kolejności: Wydziału Socjologii i Prawa Uniwersytetu w Lund – Kaldal A., Diesen C., Beije J., Diesen E. (lata 2005–2007; Kaldal i Svedin, 2015), Wydziału Uniwersytetu Sztokholmskiego – Kaldal A., Diesen C., Beije J., Diesen E. (lata 2009–2010; Kaldal i Svedin, 2015), Linköping University – Landberg A., Svedin C. G. we współpracy z Save the Children (2013 r.; Kaldal i Svedin, 2015). Badania wykazały, że ogólna sytuacja dzieci korzystających z pomocy placówki była lepsza niż dzieci, które nie korzystały z takiego wsparcia. Podkreślić należy, że ogólny wniosek, jaki został zaprezentowany w wynikach ostatniego z przywołanych badań wskazywał, że Barnahus jest właściwym kierunkiem dla zapewnienia dobrego traktowania dzieci i młodzieży doświadczających różnego rodzaju przestępstw.

Uznanie działalności Barnahus na arenie międzynarodowej

Nie ma wątpliwości, że model, na jakim opiera się działalność Barnahusów, został uznany za wartościowy również przez społeczność międzynarodową, w tym europejską, bowiem do idei tworzenia Barnahusów odwołują się w różnej formie m.in. Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Europy czy Unia Europejska⁴ (UE). Odwołując się choćby do treści Wytycznych Narodów Zjednoczonych dotyczących wymiaru sprawiedliwości w sprawach z udziałem małoletnich ofiar lub świadków przestępstw⁵ (ust. XI – Prawo do ochrony przed cierpieniami podczas trwania postępowania karnego, pkt 30 lit. d), w których przyjęto, że specjaliści powinni traktować dzieci, które są ofiarami lub świadkami przestępstw, w sposób delikatny tak, aby stosowane wobec nich procedury cechowały się szczególnym wyczuleniem na sprawy dzieci, należy wskazać, że w dokumencie tym stwierdzono wprost, że w tym celu powinny być utworzone interdyscyplinarne ośrodki świadczące pomoc dzieciom doświadczającym przestępstw.

Podobnie Rada Europy, na mocy w art. 11 ust. 1 Konwencji o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, przyjęła, że strony ustanawiają: „multidyscyplinarne struktury w celu zapewnienia niezbędnego wsparcia dla ofiar seksualnego i niegodziwego traktowania w celach seksualnych, ich bliskich oraz dla każdej osoby sprawującej nad nimi pieczę” (Dz.U. 2015 poz. 608). Z kolei art. 30 ust. 2 Konwencji wskazuje, że: „każda ze Stron podejmuje działania zapewniające ofiarom ochronę, w taki sposób, aby prowadzone postępowanie przygotowawcze oraz postępowanie sądowe nie potęgowały u dziecka przeżyć traumatycznych oraz aby działania organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych wiązały się, tam gdzie to właściwe, z zapewnieniem pomocy dzieciom” (Dz.U. 2015 poz. 608).

Zdecydowanie bardziej wprost do świadczenia pomocy dzieciom doświadczającym krzywdzenia w miejscu, jakim jest Barnahus, nawiązują Wytyczne w sprawie przyjaznego dziecku wymiaru sprawiedliwości przyjęte przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 17 listopada 2010 r., które w rozdziale V – Promowanie innych działań przyjaznych dziecku – w pkt j zachęcają Państwa członkowskie do: „ustanowienia przyjaznych dziecku, interdyscyplinarnych centrów, skupiających wiele agencji, powoływanych na rzecz dzieci będących ofiarami i świadkami, w których

4 Aneks do Rezolucji Rady Gospodarczej i Społecznej ONZ nr 2005/20 – Wytyczne dotyczące postępowania w sprawach karnych z udziałem dzieci, przyjęte 22 lipca 2005 r.

5 Więcej: nationalchildrensalliance.org.

dzieci można by przesłuchiwać, badać do celów medycyny sądowej, oceniać w sposób kompleksowy oraz w których odpowiedni specjaliści mogliby świadczyć na rzecz dzieci wszystkie stosowne usługi terapeutyczne”.

Podobnie państwa członkowskie UE w Dyrektywie w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej⁶ oraz ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw⁷ zalecają – jednak w sposób zdecydowanie mniej bezpośredni – stworzenie punktów kompleksowej obsługi ofiar przestępstw.

Wskazane wcześniej liczne nawiązania do interdyscyplinarnego modelu jako skutecznego modelu pracy z dziećmi, które doświadczyły przestępstwa, jak również pozytywne oceny działalności zarówno CAC w Stanach Zjednoczonych, jak i Barnahusów w państwach skandynawskich zaowocowały powstaniem w 2015 r. sieci PROMISE, która stanowi swoiste partnerstwo organizacji, profesjonalistów i ekspertów z kilku państw europejskich i skandynawskich (Johanssona i Stefansen, 2020). Celem działania sieci PROMISE jest przede wszystkim promocja modelu Barnahus zarówno w regionie Morza Bałtyckiego, jak i w całej Europie i tym samym umożliwienie dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem dostępu do placówek pracujących w modelu Barnahus. Działalność sieci jest finansowana ze środków UE oraz innych źródeł i zarządzana przez Wydział Dzieci Zagrożonych w Sekretariacie Rady Państw Morza Bałtyckiego. Sieć PROMISE odgrywa główną rolę w tzw. europejskim ruchu Barnahus, zapoczątkowanym w czerwcu 2017 r. podczas konferencji zorganizowanej przez Europejski Komitet Regionów (Johanssona i Stefansen, 2020), oraz skupia europejskie placówki działające według modelu i standardów Barnahus. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę jest członkiem założycielem sieci PROMISE i jej przedstawicielem na Polskę. Działalność sieci mająca na celu rozpropagowanie Barnahusów można podzielić na fazy. W pierwszej fazie inicjatywy (lata 2015–2017) uczestniczyło 11 państw europejskich w celu ustanowienia u siebie placówek Barnahus lub innych ośrodków o podobnych rozwiązaniach. W kolejnych latach miała miejsce druga faza (lata 2017–2019), tj. faza wdrażania, której celem było zintensyfikowanie i promowanie postępów w tworzeniu europejskiego modelu oraz zachęcenie

6 Aneks do Rezolucji Rady Gospodarczej i Społecznej ONZ nr 2005/20 – Wytyczne dotyczące postępowania w sprawach karnych z udziałem dzieci, przyjęte 22 lipca 2005 r.

7 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW, Dz.U.UE.L.2011.335.1, dalej jako „dyrektywa dot. wykorzystania seksualnego”.

do stosowania norm jakości, narzędzi i wskazówek opracowanych w pierwszej fazie (Johanssona i Stefansen, 2020). Od 2019 r. trwa faza rozszerzania modelu na inne państwa europejskie.

Dziesięć standardów modelu Barnahus

Zasadniczo model, według którego działają Barnahusy, opiera się na 10 standardach, które z kolei zostały oparte na międzynarodowym i europejskim prawie dotyczącym dzieci, wskazanych wytycznych oraz modelu, na jakim bazują CAC w Stanach Zjednoczonych i Barnahusy w Europie.

Pod auspicjami PROMISE w 2017 r. zostały opracowane przez zespół ekspertów, a następnie spisane oraz opublikowane w formie wytycznych (Lind Haldorsson, 2017) i wyciągu z wytycznych (Lind Haldorsson, 2017) standardy, jakim powinien odpowiadać i kierować się każdy z nowo tworzonych oraz działających Barnahusów zrzeszonych w sieci PROMISE.

Zgodnie z wytycznymi głównym celem tych standardów jest zapewnienie wspólnych ram operacyjnych i organizacyjnych, które promują podejście zapobiegające wtórnej wiktyimizacji oraz zgodne z prawami dziecka do ochrony, wsparcia i wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom, przy jednoczesnym zapewnieniu wartościowych dla sądu zeznań (Lind Haldorsson, 2017). Standardy stanowią zbiór przekrojowych zasad oraz możliwych do podjęcia działań, podstawowych funkcji i ustaleń instytucjonalnych, które umożliwiają dzieciom przyjazną, skuteczną oraz skoordynowaną pomoc i interwencję. Zostały one sformułowane w taki sposób, aby można było je zastosować niezależnie od funkcjonującego w danym państwie kontekstu politycznego, prawnego, sądowego lub społeczno-ekonomiczno-kulturowego.

Co istotne, każdy ze standardów pozwala na realizację w ramach modelu zobowiązań prawnych, do których wypełniania zobowiązane są państwa jako sygnatariusze umów międzynarodowych bądź jako członkowie UE, bowiem standardy: „odnoszą się do tego, w jaki sposób te przepisy prawne mogą być wdrażane w codziennej praktyce poprzez przekrojowe działania i podstawowe funkcje Barnahus” (Lind Haldorsson, 2017). Ponadto standardy odnoszą się również do dobrych praktyk, jakimi powinny kierować się osoby świadczące pomoc w ramach modelu.

Zgodnie z informacjami zamieszczonymi w wytycznych należy przyjąć, że standard pierwszy obejmuje podstawowe zasady i działania przekrojowe, mogące mieć zastosowanie na każdym etapie sprawy, na które składają się: najlepiej pojęty interes dziecka, prawo dziecka do bycia wysłuchanym i informowanym oraz unikanie nieuzasadnionego opóźnienia. Standardy 2.–4. odnoszą się do ustaleń

instytucjonalnych i organizacji pracy, np. zapewnienia otoczenia przyjaznego dziecku oraz stanowią istotny element funkcjonowania Barnahus. Z kolei standardy 5.–10. dotyczą podstawowych funkcji i konkretnych działań podejmowanych w ramach Barnahus, np. międzyinstytucjonalnego zarządzania przypadkami, przesłuchania czy badań lekarskich.

W celu przybliżenia działania modelu, bazując na wskazanych wcześniej wytycznych w sposób ogólny, postaram się przedstawić założenia każdego ze standardów.

Standard pierwszy wskazuje, że podstawą wszystkich działań i podejmowanych decyzji jest najlepiej pojęty interes dziecka, który jest brany pod uwagę przez pracowników ośrodka na każdym etapie udzielanej pomocy oraz w trakcie podejmowanych działań bądź decyzji. Na każdym etapie wsparcia osoby świadczące pomoc dziecku i jego rodzinie mają na uwadze to, że dziecko ma prawo do wyrażania swoich opinii, szczególnie w zakresie podejmowanego leczenia i terapii oraz w postępowaniu sądowym. Ponadto dziecko ma prawo do otrzymywania informacji w zrozumiałym dla siebie języku, dostosowanym do wieku i etapu rozwoju. Po zgłoszeniu dziecka do placówki jego ochrona oraz oferowane mu i jego rodzinie wsparcie ma miejsce w odpowiednim czasie, bez nieuzasadnionych opóźnień. Podejmowane działania zarówno w placówce, jak i poza nią są monitorowane przez osobę koordynującą przypadek dziecka, aby nie dochodziło do zbędnych opóźnień.

Drugi standard, który można uznać za istotę działania Barnahusów, obejmuje interdyscyplinarną i międzyinstytucjonalną współpracę. Zgodnie z nim Barnahusy powinny być uznawane i włączane przez zarówno krajowe, jak i lokalne władze do działającego na danym obszarze systemu ochrony dzieci. Forma międzyinstytucjonalnej współpracy (tzw. interdyscyplinarność zewnętrzna) z innymi instytucjami zaangażowanymi w sprawy dotyczące krzywdzenia dzieci (pomoc społeczna, policja, prokuratura, sąd, ochrona zdrowia, oświata, samorządy adwokacko-radcowskie) jest natomiast uzależniona od tego, czy w danym państwie Barnahus został uznany przez prawo za podmiot oddelegowany do koordynowania współpracy między tymi instytucjami (jak ma to miejsce m.in. w Islandii, Danii czy Słowenii) czy taka współpraca odbywa się wyłącznie na bazie formalnych umów o współpracy, określających cele, role i zobowiązania partnerów (jak ma to miejsce m.in. w Polsce). Współpraca, zgodnie ze standardem, powinna mieć miejsce od samego początku (tj. od zgłoszenia) przez cały czas świadczenia pomocy.

Trzeci standard skupia się na określeniu beneficjentów (grupy docelowej) Barnahusów, tworząc szeroką definicję obejmującą w pierwszej kolejności wszystkie dzieci, które doświadczyły przemocy bądź były jej świadkami, a w drugiej – ich niekrzywdzących opiekunów i członków rodzin. Pracownicy Barnahusów powinni

starać się dotrzeć do wszystkich dzieci – pokrzywdzonych bądź świadków, nie dyskryminując ich w żadnym obszarze ani z żadnego powodu.

Czwarty standard zakłada przyjazność dla dzieci zarówno otoczenia Barnahusu, jak i jego samego. Dlatego też standard ten z jednej strony odnosi się do usytuowania i zorganizowania samej placówki w takich aspektach jak możliwość dojazdu komunikacją miejską, dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, wnętrza dostosowane dla dzieci w każdym wieku (w tym pokój przesłuchań), a z drugiej – nawiązuje do zapewnienia pokrzywdzonemu możliwości uniknięcia kontaktu ze sprawcą przestępstwa.

Kolejny, piąty, standard zakłada, że zarządzenie przypadkami będzie miało charakter sformalizowany (poprzez wspólnie ustalone procedury i protokoły) i międzyinstytucjonalny. Wyznaczona, przeszkolona osoba lub członek zespołu monitoruje pomoc interdyscyplinarną, zapewniając stałe wsparcie oraz kontakt z dzieckiem i niekrzywdzącym rodzicem/opiekunem. Spotkania zespołu interdyscyplinarnego będą natomiast odbywały się regularnie, aby każda osoba zaangażowana w pomoc dziecku i rodzinie miała dostęp do odpowiednich dokumentów oraz informacji.

Standard szósty dotyczy przeprowadzania czynności przesłuchania, która powinna się odbywać w budynku Barnahusu, w pomieszczeniach specjalnie do tego przygotowanych. Przesłuchanie jest dostosowane do wieku, etapu rozwoju oraz kontekstu kulturowego dziecka, jak również uwzględnia jego specjalne potrzeby, w tym ewentualną potrzebę tłumaczenia. Czynność jest utrwalana za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk, aby każda osoba zainteresowana mogła się z nią zapoznać na żywo lub później, co ma zapobiegać powtórnemu przesłuchiowaniu. Wszystkie osoby zaangażowane w sprawę mogą zadawać pytania poprzez osobę przesłuchującą, bowiem przesłuchanie przeprowadzane jest wyłącznie przez jedną osobę wyszkoloną w tym zakresie. Jeżeli zajdzie potrzeba powtórnego przesłuchania, to powinno ono być przeprowadzone przez tę samą osobę.

Standard siódmy zakłada przeprowadzanie w Barnahusach badań lub ekspertyz lekarskich przez wyspecjalizowany personel, który jest przeszkolony w zakresie rozpoznawania przejawów przemocy fizycznej, seksualnej i emocjonalnej oraz zaniedbywania dzieci. W przypadkach pilnych lub skomplikowanych, które wymagają specjalnej interwencji lub wyposażenia, które jest dostępne, np. w warunkach szpitalnych, badanie odbywa się poza Barnahusem.

Kontynuację wszelkich działań stanowi opisana w standardzie ósmym pomoc terapeutyczna, która w miarę potrzeb powinna być udzielona niezwłocznie, a została przedstawiona jako możliwość zarówno podjęcia przez dziecko lub jego

niekrzywdzących rodziców/opiekunów oddziaływań terapeutycznych, jak i skorzystania z pomocy w formie interwencji kryzysowej.

Zgodnie ze standardem dziewiątym członkowie zespołu regularnie uczestniczą w szkoleniach zespołowych i indywidualnych. Ponadto mają dostęp do poradnictwa, doradztwa, superwizji, wizyt studyjnych, spotkań informacyjnych i wykładów.

Ostatni, dziesiąty, standard dotyczy prewencji. Z jednej strony wskazuje, że członkowie zespołu dzielą się z innymi profesjonalistami pracującymi na rzecz dzieci i z dziećmi wiedzą, kompetencjami i informacjami, m.in. poprzez organizowanie wizyt studyjnych, spotkań informacyjnych, wykładów czy tworzenie materiałów pisemnych. Z drugiej strony standard ten odnosi się do gromadzenia w Barnahusie danych i statystyk, które następnie są zarówno udostępniane odpowiednim instytucjom, w tym decydom, uniwersytetom, specjalistom od ochrony dzieci, jak i upubliczniane w celu podniesienia świadomości w obszarze przemocy wobec dzieci i roli, jaką w zakresie pomocy spełnia zespół interdyscyplinarny.

Model Barnahus w Polsce – Centrum Pomocy Dzieciom

Jak wskazano wcześniej, w Polsce funkcjonuje dziewięć CPD, opierających się w swoich założeniach na standardach modelu Barnahus, który został adaptowany do polskich realiów z pewnymi odmiennosciami, które musiały być wprowadzone z uwagi na odmienne konteksty społeczne i prawne. Wiele państw europejskich, m.in. Islandia, Szwecja, Norwegia, Chorwacja czy Słowenia, zdecydowało się na wprowadzenie modelu Barnahus jako części oficjalnego systemu ochrony dzieci.

W Polsce sytuacja kształtuje się odmiennie, bowiem nie ma jednej instytucji na wzór służb ochrony dzieci funkcjonujących w wymienionych państwach, których wyłącznym celem działania byłaby ochrona praw dziecka, ale i koordynacja wszystkich służb zaangażowanych w pomoc dzieciom. Centra Pomocy Dzieciom są prowadzone przez organizacje pozarządowe przy wsparciu finansowym samorządów lokalnych, a więc nie są częścią umocowanego prawnie systemu pomocy. Głównym powodem takiego stanu rzeczy jest brak państwowej strategii przeciwdziałania przemocy wobec dzieci, co skutkuje tym, że choć różne instytucje podejmują działania na rzecz ochrony dzieci, to brakuje im spójności i koordynacji.

W kontekście wciąż rozwijającego się ustawodawstwa mającego na celu zagwarantowanie wsparcia osobom pokrzywdzonym przestępstwem w ramach procedur prawnych wydawać by się mogło, że funkcjonowanie modelu pomocy interdyscyplinarnej, w jaką wpisuje się funkcjonowanie Barnahus, ma fundamenty pozwalające na efektywną ochronę najstarszych uczestników postępowania.

W tym kontekście warto wskazać, że chociaż w polskim systemie prawnym zasadnicze rozwiązania w omawianym zakresie mogłyby znaleźć odpowiednie oparcie chociażby w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2021, poz. 1249 ze zm., t.j.) – która na skutek ostatniej nowelizacji z 22 czerwca 2023 r. otrzyma brzmienie „o przeciwdziałaniu przemocy domowej”⁸ – to jej przepisy jak dotąd nie zostały wykorzystane do stworzenia kompleksowej pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem na podstawie modelu interdiscyplinarności wewnętrznej.

A zdawać by się mogło, że ustawa ta ukierunkowana jest na pomoc m.in. małoletnim pokrzywdzonym. Przyglądając się jej poszczególnym przepisom w nowelizowanej wersji, jako pierwsze przykuwają uwagę zadania ustawy, wśród których można odnaleźć „zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej” (art. 1 pkt 1), szerokie ujęcie „przemocy domowej” jako obejmującej „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej” (art. 2 ust. 1 pkt 1) czy wreszcie definicję „osoby doznającej przemocy domowej”, do których zaliczają się małoletni w różnych konfiguracjach osobowych w stosunku do sprawy przemocy domowej, w tym – co istotne – małoletni będący świadkami przemocy domowej (art. 2 ust. 1 pkt 2 i ust. 2).

Idąc dalej, uwzględniając treść art. 3 ustawy, zakres pomocy osobom dotkniętym przemocą zdaje się być bardzo szeroki, gdyż obejmuje m.in. poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne, socjalne i rodzinne, a także zapewnienie osobie doznającej przemocy domowej bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla takich osób. Ostatnia ze wskazanych form pomocy, choć mogłaby stanowić oparcie dla funkcjonowania ośrodków w modelu Barnahus, w dalszej części ustawy została jednak uszczegółowiona jedynie w kierunku niesienia pomocy stricte interwencyjnej. Przepis art. 4 ust. 1 ustawy w nowelizowanej wersji przewiduje bowiem, że osobom doznającym przemocy domowej zapewnia się w ramach schronienia w ośrodku, o którym mowa wyżej, co najmniej podstawowe usługi w zakresie interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym oraz potrzeb bytowych, które mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa tym osobom, a także udzielenie im pomocy i wsparcia zgodnie z ich potrzebami dostosowanymi do sytuacji życiowej. Można by rzec o straconej szansie dla tworzenia w ramach działania instytucji państwowych

8 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw (Dz.U. L 315 z 2012 r.), dalej jako „dyrektywa o normach minimalnych”.

ośrodków w modelu Barnahus, jeśli uwzględnić dodatkowo, że jednocześnie w art. 4 ust. 2 doprecyzowano, że pomoc i wsparcie, o których mowa w ust. 1, są świadczone przez specjalistów w dziedzinie przeciwdziałania przemocy domowej dających gwarancję wysokiej jakości usług, zatrudnionych w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla osób doznających przemocy domowej, w tym przez psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych, prawników i terapeutów.

Warto dodać, że chociaż art. 10 ustawy stanowi podstawę prawną tworzenia warunków skutecznego przeciwdziałania przemocy w oparciu na Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej, który powinien określać m.in. szczegółowe działania w zakresie zapewnienia ochrony i udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, to w programie na rok 2023 próżno szukać rozwiązań, które realizowałyby ten cel w odniesieniu do pomocy małoletnim pokrzywdzonym (Uchwała Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023 [M.P. 2023 poz. 1259]).

Niezależnie od tego należy jednak wskazać, że przepisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (przemocy domowej) stwarzają podstawy do niesienia pomocy na podstawie modelu interdyscyplinarności zewnętrznej. Uwzględnienia wymaga, że art. 9 ust. 1 ustawy stanowi podstawę współdziałania organów administracji rządowej i samorządowej z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą. Jeszcze istotniejsze jest to, że ustawa przewiduje działanie zespołu interdyscyplinarnego, w skład którego mogą wchodzić przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej (art. 9a ust. 3 pkt 6 i ust. 5). Zespół interdyscyplinarny realizuje jednak działania, które są precyzowane w gminnym programie przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej, przy czym ustawa przewiduje, że do zadań zespołu interdyscyplinarnego należy m.in. tworzenie warunków umożliwiających realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej oraz integrowanie i koordynowanie działań pomocowych. Ustawa wprowadza także możliwość powoływania grup diagnostyczno-pomocowych, w skład których mogą wchodzić przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

Nie wnikając w szczegółowe zadania zespołu interdyscyplinarnego i grup diagnostyczno-pomocowych, można jedynie wskazać, że ustawodawca nie uznał, żeby w ramach przeciwdziałania przemocy domowej w sposób szczególny dostrzec

i zadbać o potrzeby małoletnich pokrzywdzonych, umożliwiając pomoc w modelu zbliżonym choćby do funkcjonującego w ramach Barnahus.

Do podobnych konkluzji można dojść w przypadku analizy Ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz.U. 2015 poz. 21). Zakreślenie przedmiotu ustawy, jak również uwzględnienie, że stanowi on rezultat implementacji podstawowego aktu prawnego UE regulującego kwestie praw i ochrony ofiar (zwłaszcza w postępowaniu karnym), jakim jest dyrektywa o normach minimalnych, której głównym założeniem jest podjęcie istotnych działań służących zwiększeniu poziomu ochrony ofiar oraz realizacji Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2013–2016 i Krajowego Programu na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 (Osiński, 2018), mogłoby wskazywać na to, iż jest to akt prawny wychodzący naprzeciw potrzebom efektywnej pomocy małoletnim pokrzywdzonym. Bliższe spojrzenie choćby na ujęty w art. 1 cel ustawy – a więc określenie:

zasad, warunków i zakresu stosowania środków ochrony i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka oraz osób im najbliższych, jeżeli w związku z toczącym się albo zakończonym postępowaniem karnym z udziałem pokrzywdzonego lub świadka [...] istnieje zagrożenie dla życia lub zdrowia tych osób... (Dz.U. 2015 poz. 21)

czy też środki ochrony i pomocy skatalogowane w art. 3 ustawy, odwodzi jednak od wniosku, że mamy do czynienia z fundamentem, na którym można by oprzeć budowę systemowego modelu pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem.

Niewiele zmienia w tym kontekście wprowadzenie w omawianej ustawie, mającego jedynie charakter wspierający, ułatwienia w dostępie do pomocy psychologicznej w przypadku zagrożenia dla zdrowia psychicznego pokrzywdzonego, świadka lub osób im najbliższych, w tym postulatu, by udzielenie pomocy psychologicznej nastąpiło w terminie 14 dni od dnia wezwania przez uprawniony podmiot (art. 10 ust. 1 i 2 ustawy).

Dlatego wydaje się, że obecnie z uwagi na brak rozwiązań systemowych jedyną możliwością jest kontynuowanie poszerzania sieci CPD bazujące na działalności stowarzyszeń i fundacji, przy jednoczesnym prowadzeniu dyskursu z władzami Państwa o potrzebie stworzenia państwowego systemu ochrony dzieci, którego istotnym elementem byłyby takie placówki jak CPD.

Z uwagi na brak formalnego osadzenia CPD w systemie polskiego prawa nie było możliwości recypowania w sposób bezpośredni standardów opisanych wcześniej. W związku z tym w dalszej części artykułu chciałabym przedstawić funkcjonowanie CPD w Polsce, posługując się przykładem placówki w Gdańsku, która jest

prowadzona przez FDDS. Istotne pozostaje przy tym wskazanie na zarówno różnice między opisanymi wcześniej standardami a polskimi realiami, jak i trudności, z jakimi musi się mierzyć Fundacja jako podmiot założycielski i zarządzający oraz pracownicy Centrum.

Centrum Pomocy Dzieciom – podobnie jak inne instytucje, które w swoich celach statutowych ma ochronę i realizację praw dziecka czy osób pokrzywdzonych przestępstwem, działające w Gdańsku – wykonuje swoje zadania z dotacji uzyskanej ze środków finansowych miasta Gdańsk i ze środków przekazanych przez darczyńców. Centrum nie jest więc finansowane w całości ze środków publicznych, bowiem dotacja pokrywa jedynie jedną trzecią kosztów jego działalności.

Taka sytuacja niewątpliwie wpływa na – z jednej strony – brak stabilizacji działań samej placówki, bowiem konieczne jest ciągłe zabieganie o pozyskanie środków finansowych, a podejmowanie dodatkowych inicjatyw, jak np. tworzenie grup terapeutycznych/wsparciowych, jest uzależnione od pozyskania dodatkowych środków, oraz – z drugiej strony – poczucie bezpieczeństwa samych pracowników. Wysokiej klasy specjaliści zatrudniani w CPD nie decydują się na wykonywanie swych obowiązków w pełnym wymiarze czasu lub realizują je na podstawie umów cywilnoprawnych.

Gdyby CPD stanowiły natomiast część systemu państwowego, o zapewnionym stałym finansowaniu ze środków publicznych oraz możliwościach długofalowego planowania i rozwoju poszczególnych inicjatyw, to z pewnością specjaliści pracujący w CPD korzystaliby z zatrudnienia pełnoetatowego bądź byłiby oddelegowani do pracy w CPD z innych placówek państwowych, jak to ma miejsce np. w Szwecji.

Wracając do meritum działalności CPD, w jej ramach świadczona pod jednym dachem interdyscyplinarna, specjalistyczna pomoc dzieciom, które uczestniczą w procedurach karnych⁹ bądź były świadkami jakiegokolwiek formy przemocy, ich rodzeństwu oraz niekrzywdzącym rodzicom (opiekunom). Placówka świadczy wobec nich indywidualną i grupową pomoc psychologiczno-terapeutyczną, psychiatryczną, prawną i medyczną. Placówka została wyposażona również w nowoczesny pokój przesłuchań, w którym sąd może przesłuchać dziecko w przyjaznych warunkach, spełniających kryteria przewidziane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2020 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (kpk; Dz.U. 2020 poz. 1691).

⁹ Na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 535).

Placówka pracuje według modelu interdyscyplinarności wewnętrznej, bowiem wszyscy pracownicy CPD wchodzi w skład zespołu interdyscyplinarnego, w ramach którego jasno zdefiniowano ich zadania i zakres obowiązków. Spotkania zespołu interdyscyplinarnego CPD odbywają się regularnie, co najmniej raz w tygodniu. W spotkaniach biorą udział wszyscy psycholodzy i terapeuci, prawnicy, psychiatra, koordynator placówki oraz pracownicy pierwszego kontaktu, którzy na spotkaniu m.in. omawiają według ustalonego schematu, wszystkie przypadki, które trafiły od ostatniego zebrania do placówki. Zespół podejmuje decyzję co do tego, czy i jakiego rodzaju wsparcie może zostać zaproponowane dziecku oraz rodzicowi (opiekunowi), oceniając potrzeby dziecka poprzez pryzmat jego najlepiej pojętego interesu.

Centrum Pomocy Dzieciom realizuje również idee międzyinstytucjonalnej współpracy (interdyscyplinarność zewnętrzna) na rzecz ochrony dziecka doznającego krzywdzenia poprzez zawarte formalnie porozumienia¹⁰ z Prezesem Sądu Okręgowego w Gdańsku, Komendantem Wojewódzkim Policji w Gdańsku, Okręgową Izbą Radców Prawnych w Gdańsku i Pomorską Izbą Adwokacką w Gdańsku oraz w ramach porozumienia o współpracy pomiędzy instytucjami, organizacjami pozarządowymi, osobami fizycznymi i prawnymi w ramach Miejskiego Systemu Interwencji Kryzysowej, do którego w 2019 r. przystąpiło ponad 20 podmiotów z Gdańska.

Nie można zapominać również o tym, że niejednokrotnie pracownicy CPD, którzy koordynują przypadek danego dziecka (najczęściej są to psycholodzy pracujący z dzieckiem), w celu rozeznania sytuacji dziecka i ustalenia najbardziej adekwatnych możliwych do podjęcia działań, zwołują tzw. zespół interdyscyplinarny zewnętrzny, na który zapraszają m.in. przedstawicieli policji i placówek, które świadczą pomoc dziecku bądź jego rodzinie, sprawują nadzór nad rodziną lub tych, do których dziecko uczęszcza. Spotkania takiego zespołu nie są prawnie usankcjonowane, więc to, czy w ogóle dojdą do skutku oraz czy przyniosą oczekiwany efekt, zależy wyłącznie od dobrej woli osób zaproszonych do udziału w takim spotkaniu i przy okazji rodzi wiele problemów.

Po pierwsze w przypadku takiej współpracy niezbędna jest koordynacja działań, bowiem bez niej wszelki podjęty wysiłek nie przyniesie oczekiwanego rezultatu, a wręcz może spowodować szkodę, gdyż tylko skoordynowane działania zespołowe i dzielenie się informacjami skutkuje krótkim czasem i adekwatnością realizacji zamierzonych działań (Landberg i Svedin, 2005).

10 Zostało złożone zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, w którym dziecko zostało wskazane jako pokrzywdzony, lub została założona Niebieska Karta, w której dziecko zostało ujęte jako osoba doświadczająca przemocy.

Generalnie koordynacja działań nie leży w gestii działania CPD, jednak ustalenie, jaki podmiot ma być odpowiedzialny za koordynację koniecznych do podjęcia działań, zawsze nastrocza wiele trudności. Dzieje się tak dlatego, że z uwagi na brak systemu ochrony dzieci, nie ma podmiotu wskazanego w przepisach prawa jako odpowiedzialnego za tę sferę. W państwach, gdzie CPD stanowią część systemu (np. w Islandii), rolę tę często odgrywają np. służby ochrony dzieci.

Podobnie problematycznie jawi się zagadnienie udostępniania informacji, które leży u podstaw pracy interdyscyplinarnej. Często wśród członków zespołu pojawiają się wątpliwości co do ograniczeń w ujawnianiu poszczególnych informacji, w tym danych wrażliwych, z uwagi choćby na przepisy dotyczące ochrony danych osobowych lub regulujące tajemnicę zawodową. Problematyczna pozostaje ponadto kwestia, czy do udzielenia informacji potrzebna jest zgoda wyłącznie jednego rodzica czy obojga. Z drugiej strony praktyka pokazuje, że jeżeli nie dochodzi do przepływu informacji, to jakaś sfera może zostanie niedostrzeżona czy zaniedbana, co może doprowadzić do nawet tragicznych dla dziecka w skutkach sytuacji (Richardson i Asthana, 2005).

Z wskazanym zagadnieniem łączy się również kwestia prawa do informacji, czyli tego, kto jest upoważniony i zarazem zobowiązany do informowania rodzica, a przede wszystkim dziecka, o planowanych działaniach lub przebiegu postępowania. Z badania przeprowadzonego przez Radę Europy w celu sformułowania wytycznych (Kilkelly, 2010) oraz badań przeprowadzonych przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej¹¹ wynika jednoznacznie, że kluczowe znaczenie dla małoletniego pokrzywdzonego przestępstwem ma uzyskanie informacji o tym, co już się wydarzyło i co stanie się na dalszym etapie procesu karnego. Pozostawianie dzieci bez informacji z jednej strony pokazuje im, że ich prawa są ignorowane, a w przypadku znacznej części małoletnich pokrzywdzonych nie pozwala im uzyskać podstawowej wiedzy o przysługujących im uprawnieniach. Z drugiej strony może zaszczerpić u dziecka poczucie niepewności i nieufności w stosunku do przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości, jak również może skutkować wtórną wiktyimizacją (szerzej: zob. Bieńkowska, 2012), bowiem dziecko może mieć poczucie, że nikt mu nie uwierzył lub zbagatelizował jego trudną sytuację (Diesen, 2011). Dlatego w sytuacji, gdy wielu profesjonalistów współpracuje w jednej sprawie i ma kontakt z dzieckiem, szczególnie ważne może być ustalenie jasnych wytycznych dotyczących przypisania

11 Możliwość zawarcia takich porozumień wynika wprost z przepisów regulujących działanie danej instytucji – zob. m.in. art. 119 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2021 poz. 2268) czy § 243 i 245 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. 2022 poz. 2514).

odpowiedzialności za informowanie dziecka oraz rodzica, a także określenie informacji, które dziecko ma prawo otrzymać oraz sposobu i czasu otrzymania tych informacji (Kaldal, 2020).

Zgodnie ze standardami Barnahusy mają dbać o to, by nie dochodziło do wtórnej wiktyimizacji dziecka, szczególnie w kontekście jego wielokrotnego przesłuchiwanie lub przesłuchiwanie w miejscach do tego nieprzystosowanych i przez osoby do tego nieprzygotowane merytorycznie. Z tego też powodu, jak wskazano wcześniej, w CPD w Gdańsku znajdują się nowoczesne pomieszczenia (tzw. pokój przesłuchań), które spełniają standardy wynikające z Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2020 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. 2020 poz. 1691), z których mogą korzystać sądy chcące przeprowadzić przesłuchanie.

Warto uwzględnić, że zgodnie z polskim prawem dzieci będące pokrzywdzonymi lub świadkami w sprawach karnych są przesłuchiwane w przyjaznych warunkach tylko w określonych w przepisach sytuacjach¹². Przesłuchanie takie przeprowadza sąd z udziałem biegłego psychologa. Zgodnie z treścią § 6 przywołanego rozporządzenia przyjazne pokoje przesłuchań, z których mogą korzystać sędziowie, mogą znajdować się zarówno w siedzibie sądu jak i poza nią, w tym: „w siedzibie podmiotu, do którego zadań należy pomoc małoletnim lub ofiarom przestępstwa zgwałcenia, albo w siedzibie innego podmiotu, o ile posiada on pokój przesłuchań spełniający warunki określone w rozporządzeniu” (Dz.U. 2020 poz. 1691).

W piśmiennictwie przywołuje się badania, z których wynika, że te przesłuchania, które odbywały się w amerykańskich CAC lub Barnahusach, lepiej odpowiadały na potrzeby dzieci i były zdecydowanie lepiej odbierane przez ich rodziny niż w przypadku przesłuchań w innych miejscach (Baugerud i in., 2018). W państwach skandynawskich¹³ przesłuchania dzieci¹⁴ są przeprowadzane w Barnahusach przez przeszkolonych do tego specjalistów – pracowników Barnahusa lub policjantów.

12 Wymiar sprawiedliwości przyjazny dziecku – opinie i doświadczenia specjalistów – Podsumowanie (europa.eu).

13 Zgodnie z treścią art. 185a § 1 kpk w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, oraz art. 185b § 1 kpk sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat przesłuchuje się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą, o których mowa w przywołanym w tekście rozporządzeniu.

14 Podobnie kwestia ta przedstawia się w Słowenii, gdzie pierwszy Barnahus powstał w 2022 r. (więcej informacji na temat funkcjonowania Barnahusa w Słowenii, zob. Miklič, 2021).

Nieczęsto wyspecjalizowani policjanci są oddelegowani do pracy i przesłuchiwania dzieci w Barnahusie (zob. Mykelbust, 2018).

Warto w tym miejscu wspomnieć, że liczba małoletnich przesłuchiowanych w trybie art. 185a i 185b kpk rośnie. Na podstawie przeprowadzonych w tym zakresie badań można wskazać, że: „w 2011 r. w sądach rejonowych łącznie odbyły się 5922 przesłuchania z udziałem małoletnich w trybie ochronnym, natomiast w 2019 r. liczba ta podwoiła się i wyniosła 12 181” (Makaruk i Masłowska, 2021, s. 70).

Choć można spotkać się z propozycją różnych rozwiązań, to z uwagi na jednoznaczne brzemienne przepisów kpk należy przyjąć, że jedynym podmiotem, który może przeprowadzić przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego bądź świadka w trybie art. 185a i 185b, jest sąd. Wydaje się, że takie uregulowanie tej kwestii wynika z dwóch aspektów. Po pierwsze z brzmienia obowiązującej w polskim procesie karnym zasady bezpośredniości, która wprost odnosi się do postępowania dowodowego, zgodnie z którą organ procesowy powinien osobiście zetknąć się z materiałem dowodowym. Po drugie w piśmiennictwie wskazuje się, że jedynie sędzia przeprowadzający tę czynność daje rękojmię tego, że przesłuchanie będzie odpowiadało wszystkim rygorom kpk i pozwoli na poczynienie poprawnych ustaleń faktycznych (Koper, 2019). Co wydaje się oczywiste, sędzia przesłuchujący¹⁵ dziecko powinien zarówno mieć kompetencje pozwalające mu na nawiązanie kontaktu z małoletnim świadkiem, jak i dysponować wiedzą z zakresu kryminalistyki i psychologii pozwalającą mu na przeprowadzenie przesłuchania dziecka, które z jednej strony nie spowoduje u świadka wtórnej wiktyimizacji, a z drugiej – pozwoli na uzyskanie wartościowego materiału dowodowego. Co więcej, często dzieci przesłuchiwane są wielokrotnie mimo wskazanej w treści art. 185a § 1 i 185b § 1 kpk jednokrotności przesłuchania. W takich sytuacjach zgodnie chociażby ze standardami wynikającymi z prawa międzynarodowego¹⁶ kolejne przesłuchanie powinna przeprowadzać ta sama osoba, która przeprowadzała pierwszą czynność.

Ponieważ z pokoju przesłuchań, który znajduje się w gdańskim CPD, sędziowie korzystają sporadycznie, jest on wykorzystywany do przygotowywania dzieci do przesłuchania i do codziennej pracy konsultacyjno-terapeutycznej.

W tym kontekście warto wyjaśnić, że przygotowanie do przesłuchania ma charakter czysto edukacyjny, służy oswojeniu się dziecka z sytuacją, z jaką się spotka,

15 Nie wszystkich, bowiem są również określone granice wiekowe, np. w Norwegii dotyczy to dzieci do 16 r.ż., a w Islandii – do 15 r.ż.

16 Należy wskazać, że również zgodnie z treścią art. 22 ust. 2b dyrektywy o normach minimalnych „przesłuchania ofiar są prowadzone przez lub z udziałem specjalistów, odpowiednio przeszkolonych do tego celu”.

powinno się odbyć niedługo przed przesłuchaniem i przeprowadza je przeszkolony w tym zakresie psycholog z CPD. Podczas przygotowania psycholog nie omawia z dzieckiem w żadnym aspekcie wydarzenia, jakiego doświadczyło, lecz przekazuje mu informacje o przebiegu przesłuchania, m.in. o tym, kto będzie w nim uczestniczył i jakie ma uprawnienia oraz obowiązki, oraz o tym, iż spotkanie będzie nagrywane. Takie przygotowanie zarówno ma ogromny wpływ na jakość późniejszego przesłuchania, jak i znacząco wpływa na obniżenie stresu u dziecka.

Z perspektywy ochrony dziecka idealną sytuacją byłoby, gdyby dziecko było przygotowywane do przesłuchania w CPD, a następnie w nim przesłuchiwane. Byłoby to zgodnie z ideą kompleksowej pomocy „pod jednym dachem”, szczególnie wtedy, gdy dziecko po przesłuchaniu, które miało miejsce w naszym przyjaznym pokoju przesłuchań, otrzymałoby pomoc psychologiczną również w CPD. Dziecko jest wówczas oswojone z miejscem, budynkiem i osobami, co może sprzyjać obniżeniu napięcia i stresu związanego z kolejnym nowym miejscem, a w konsekwencji przyczynić się do efektywniejszej pomocy.

Wnioski

Analiza funkcjonujących regulacji prawnych pozwala stwierdzić, że brak jest dostatecznych rozwiązań o charakterze systemowym, które umożliwiłyby efektywny rozwój wsparcia dla małoletnich pokrzywdzonych i ich rodzin w modelu Barnahus. Funkcjonujące obok siebie narzędzia i instrumenty prawne są bowiem ukierunkowane na fragmentaryczną pomoc, związaną z danym postępowaniem czy też jego etapem, niejednokrotnie będąc uzależnionymi od specyfiki tzw. układu procesowego, okoliczności faktycznych sprawy, czy – wprost – od liczby spraw określonej kategorii, które podlegają rozpoznaniu i rozstrzygnięciu przed danym organem wymiaru sprawiedliwości, co sprawia, że nawet te z rozwiązań, które mogłyby zapewnić realne wsparcie, są stosowane w zależności od tego obciążenia danej jednostki policji, prokuratury, sądu czy instytucji, której zlecono zadania z szeroko rozumianej pomocy pokrzywdzonym.

Jako niewykorzystaną szansę należy w szczególności postrzegać regulację zawartą w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej, która w odniesieniu do osób doznających przemocy, w tym małoletnich, skupia się w większym stopniu na pomocy interwencyjnej, izolacji od sprawy czy też jego naprawie niż na odpowiedzi na potrzeby pokrzywdzonych.

Dzięki działalności organizacji pozarządowych, takich jak FDSD, w coraz większym zakresie możliwe jest jednak niesienie pomocy według modelu Barnahus

w placówkach prowadzonych w różnych miejscach Polski. Przeszkody natury systemowej powodują jednak, że realizacja poszczególnych standardów pomocy bywa co najmniej utrudniona. W szczególności jest to widoczne w relacji pomocy terapeutycznej do przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych. Z uwagi na to, że czynności przesłuchania są prowadzone (przynajmniej w przypadku CPD w Gdańsku) zasadniczo w siedzibie sądu, a ich realizacja jest uzależniona od dostępności zorganizowanych w sądach pokojów przesłuchań lub od czasu oczekiwania z powodu wielości spraw rozpoznawanych przez sędziów, również oczekiwanie na pomoc terapeutyczną w Centrum niejednokrotnie wydłuża się. Co niepokojące, jak wynika z badań (Wielec i in., 2019), w Polsce od podjęcia pierwszej czynności w postępowaniu do przesłuchania małoletniego w trybie art. 185a § 1 kpk upływa średnio 98 dni, przy czym najdłuższy czas oczekiwania w sprawach objętym przedmiotowym badaniem wynosił 354 dni.

Mimo dostrzegalnych trudności nie powinno ulegać wątpliwości, że model interdyscyplinarnej pomocy dzieciom, które doświadczyły przestępstwa, w ramach jednej placówki stanowi najbardziej adekwatną i efektywną odpowiedź na potrzeby tej szczególnej grupy pokrzywdzonych. W konsekwencji należy wyrazić nadzieję, że model Barnahus stanie się w Polsce nie tylko punktem odniesienia i standardem działalności dla placówek organizowanych przez podmioty ze sfery pozarządowej, ale zainspiruje decydentów do podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia rozwiązań systemowych, zapewniających interdyscyplinarną pomoc dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem.

E-mail autorki: marta.flis-swieczkowska@fdds.pl.

Bibliografia

- Andersen, L. C. (2022). Phronetically guided use of knowledge: Interstitial work at Barnahus and how it can inform the knowledge debate in social work. *British Journal of Social Work*, 52(1), 1038–1054. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab081>
- Atkinson, M., Jones, M., Lamont, E. (2007). *Multi-agency Working and Its Implications for Practice: A Review of the Literature*. CfBT Education Trust.
- Bakketeig, E., Stefansen, K., Andersen, L. C., Gundersen, T. (2021). *Evaluering av Statens barnehus*.
- Baugerud, G. A., Sinkerud Johnson, M. (2018). The NICHD Protocol: Guide to Follow Recommended Investigative Interview Practices at the Barnahus? W: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig, A. Kaldal, (red.), *Collaborating Against Child Abuse. Exploring the Nordic Barnahus Model*. Palgrave Macmillan.
- Bieńkowska, E. (2012). Wiktyimizacja wtórna – geneza, istota i rola w przekształceniu polityki traktowania ofiar przestępstw. W: L. Mazowiecka (red.), *Wiktyimizacja wtórna – geneza, istota i rola w przekształceniu polityki traktowania ofiar przestępstw* (s. 53–79). Wolters Kluwer Polska.
- Cross, T., Jones, L., Walsh, W., Simone, M., Kolko, D. (2007). Child forensic interviewing in Children’s Advocacy Centers: Empirical data on a practice model. *Child Abuse & Neglect*, 31(10), 1031–1052. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.04.007>
- Diesen, C. (2021). *Terapeutisk juridik*. Liber.
- Dixon, S., Kendall, B., Driscoll, J., Pope, C. (2022). Supporting the ‘multi’ in multi-agency working: learning with and from each other could enable multi-agency safeguarding. *British Journal of General Practice*, 72(722), 438–439. <https://doi.org/10.3399/bjgp22X720617>
- Faller, K. C., Henry, J. (2000). Child sexual abuse: A case study community collaboration. *Child Abuse & Neglect*, 24(9), 1215–1225. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(00\)00171-x](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(00)00171-x).
- Friðriksdóttir, H., Haugen, A. G. (2017). Child Friendly Justice: International Obligations and the Challenges of Interagency Collaboration, W: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig, A. Kaldal, (red.), *Collaborating Against Child Abuse Exploring the Nordic Barnahus Model*. Palgrave Macmillan.
- Gudbrandsson, B. (2010). *Towards a Child-friendly Justice and Support for Child Victims of Sexual Abuse. Protecting Children from Sexual Violence, a Comprehensive Approach*. Council of Europe.
- James, L. H., Bromfield, L. (2019). Better Together? A Review of Evidence for Multi-Disciplinary Teams Responding to Physical and Sexual Child Abuse.

- Trauma, Violence, & Abuse*, 20(2), 214–228. <https://doi.org/10.1177/1524838017697268> 20(2)
- Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E., Kaldal, A. (2017). Implementing the Nordic Barnahus Model: Characteristics and Local Adaptions. W: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig, A. Kaldal (red.), *Collaborating Against Child Abuse Exploring the Nordic Barnahus Model*. Palgrave Macmillan.
- Johanssona, S., Stefansen, K. (2020). Policy-making for the diffusion of social innovations: the case of the Barnahus model in the Nordic region and the broader European context. *Innovation. The European Journal of Social Science Research*, 33(1), 1–17. <http://dx.doi.org/10.1080/13511610.2019.1598255>
- Kaldal, A. (2020). Public consultation process of the draft Child protection in criminal proceedings and comprehensive treatment of children in the Children 's House Act2 of 1 June 2020. Comparative Review of Legislation Related To Barnahus In Nordic Countries, 3, 8, 9.
- Kaldal, A., Svedin, C. G. (2015). Children`s Houses – Barnahus: Today and in the future, Child friendly justice, A Quarter of a Century of the UN Convention on the Rights of the Child. W: S. Mahmoudi, P. Leviner, A. Kaldal, K. Lainpelto (red.), *Stockholm Studies in Child Law and Children's Rights*, vol. 1. Stockholm.
- Kaldal, A., Diesen, C., Beije, J & Diesen, E., Barnahus Utredningen 2010, Jure för-lag, The Swedish National Council for Crime Prevention (Bra), A report on trends in reported assaults against children aged 0–6 years, during the period 2000–2009, bra 2011.
- Katana, K., Masłowska, P. (2022). Dzieci wobec procedur prawnych. W: M. Sajkowska, R. Szredzińska (red.), *Dzieci się liczą 2022. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce* (s. 294–323). Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.
- Kilkelly, U. (2010). *Listening to Children About Justice: Report of the Council of Europe Consultation with Children on Child Friendly Justice*.
- Koper, R. (2019). 4.3. Tryb przesłuchania świadka małoletniego. W: P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Tom VIII. Dowody, cz. 4*. LEX.
- Landberg, A., Svedin, C. G. (2013). Inuti ett Barnahus. Rädta Barnen. Stockholm. Za: Kaldal, A., Svedin, C. G. (2015). Children`s Houses – Barnahus: Today and in the future, Child friendly justice, A Quarter of a Century of the UN Convention on the Rights of the Child. W: S. Mahmoudi, P. Leviner, A. Kaldal, K. Lainpelto (red.), *Stockholm Studies in Child Law and Children's Rights*, vol. 1. Stockholm
- Lind Haldorsson, O. (2017). *Barnahus Quality Standards Summary Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle.

- Makaruk, K., Masłowska, P. (2021). Ochrona małoletniego pokrzywdzonego przed wielokrotnym przestuchaniem – rozważania w świetle wyników badania jakościowego. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania i praktyka*, 20(1), 64–87.
- Miedzik, M. (2014). *Diagnoza zjawiska przemocy i możliwości uzyskania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy w percepcji dzieci i młodzieży. Raport*. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- Miedzik, M., Godlewska-Szurkova, J. (2014). *Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport cząstkowy. Wyniki badań PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej*. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- Miklič, N. (2021). Barnahus – Children’s house in Slovenia Comprehensive concept of treatment of a child victim of sexual abuse in the criminal proceedings. *Kriminalisticka teorija i praksa*, 8(2), 85–97.
- Moran-Ellis, J., Fielding, N. (1996). A national survey of the investigation of child sexual abuse. *British Journal of Social Work*, 26(3), 337–356. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjsw.a011099>
- Myklebust, T. (2018). *The Nordic Model of Handling Children’s Testimonie, Collaborating Against Child Abuse Exploring the Nordic Barnahus Model*. Palgrave Macmillan.
- Newgent, R. A., Fender-Scarr, L. K., Bromley, J. L. (2002). *The Retraumatization of Child Sexual Abuse: The Second Insult*. National Institute for Trauma and Loss in Children.
- Newman, B. S., Dannenfelser, P. L., Pendleton, D. (2005). Child abuse investigations: Reasons for using Child Advocacy Centers and suggestions for improvement. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 22(2), 165–181. <http://dx.doi.org/10.1007/s10560-005-3416-9>
- Osiński, A. (2018). Kilka uwag o następstwach wejścia w życie ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka. W: S. Steinborn, K. Woźniewski (red.), *Proces karny w dobie przemian. Zagadnienia ogólne* (s. 470–483). Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Policja. (2023). *Przemoc w rodzinie – dane od 2012 roku*. Policja.pl. <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>
- Richardson, S., Asthana, S. (2005). Inter-agency information sharing in health and social care services: The role of professional culture. *British Journal of Social Work*, 36, 657–669. <http://dx.doi.org/10.1093/bjsw/bch257>

- Sajkowska, M. (2008). Systemowa pomoc dzieciom krzydzonym – doświadczenia Stanów Zjednoczonych. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania i praktyka*, 7(2), 121–137.
- Sidebotham, P., Brandon, M., Bailey, S., Belderson, P., Dodsworth, J., Garstang, J. (2016). *Pathways to Harm, Pathways to Protection: A Triennial Analysis of Serious Case Reviews 2011 to 2014. Final Report*. Department for Education.
- Sloper, P. (2004). Facilitators and barriers for co-ordinated multiagency services. *Child Care, Health and Development*, 30(6), 571–580. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2004.00468.x>
- Walsh, W.A., Lippert, T., Cross, T.E., Maurice, D.M., Davision, K.S. (2008). How long to prosecute child sexual abuse for a community using a children`s advocacy center and two comparison communities? *Child Maltreatment*, 13(1), 3–13. <https://doi.org/10.1177/1077559507307839>
- White, S., Featherstone, B. (2007). Communication misunderstandings: Multi-agency work as social practice. *Child and Family Social Work*, 10(3), 207–216. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2005.00372.x>
- Wielec, M., Horna-Cieślak, M., Masłowska, P. (2019). Przestuchanie małoletniego pokrzywdzonego po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego wprowadzonej ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy Kodeks postępowania karnego – wyniki z badań ankietowych. *Prawo w Działaniu*, 39, 69–98.
- Włodarczyk, J., Makaruk, K., Michalski, P., Sajkowska, M. (2018). *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci*. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW, Dz.U.UE.L.2011.335.1.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw, Dz.U. L 315 z 2012.
- Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzona w Lanzarote dnia 25 października 2007 r., Dz.U. 2015, poz. 608.

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2020 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego, Dz.U. z 2020 r., poz. 1691.
- Uchwała Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023, M. P. z 2023 r., poz. 1259.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, Dz.U. z 2015 r. poz. 21.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz.U. z 2021 r., poz. 1249 ze zm.
- Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023 r., poz. 535.
- Wytyczne w sprawie przyjaznego dziecku wymiaru sprawiedliwości przyjęte przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 17 listopada 2010 r.

Model of interdisciplinary assistance to child victims of crime on the example of the Child Advocacy Center (Centrum Pomocy Dzieciom)

In Poland, the problem of child abuse is invariably topical, but there are no sufficient systemic solutions that would enable the effective development of support for minor victims and their families. As indicated in the literature, the most effective model of providing help to children, who have experienced abuse, is to provide minors with the support of a team consisting of specialists in various areas – the so-called multidisciplinary team, as no single professional or government agency can respond appropriately to every report of child abuse. The aid model based on interdisciplinary work operates in the United States under the name Children's Advocacy Centers and in European countries under the name Barnahus.

This article will discuss the model of interdisciplinary help for children injured by an offence based on the standards of the Barnahus model established by the PROMISE network, which will then be referred to the functioning of Polish Child Advocacy Centers on the example of Gdańsk. Difficulties in the functioning of Child Advocacy Centers in the current reality will be indicated, due to the lack of a state child protection system in Poland, and the benefits of working in the model of interdisciplinary help for children, who have experienced crime, within one facility.

KEYWORDS

MINOR VICTIM, INTERDISCIPLINARY WORK, BARNAHUS, CHILDREN'S ADVOCACY CENTERS

Cytowanie:

Flis-Świeczkowska, M. (2023). Model interdyscyplinarnej pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem na przykładzie Centrum Pomocy Dzieciom. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 22(2), 104–132.

Artykuł jest dostępny na licencji *Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska*.

Fundusz
Sprawiedliwości

Ministerstwo
Sprawiedliwości

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości